

Frank van den Heuvel

Boekbespreking

Omzien met Jos van Gennip

Aukje van Roessel

Betrokkenheid vanuit de Onderstroom Terugblik en lessen Jos van Gennip

Van Nuenen tot Osorno, van Brabant tot Indonesië tot Chili. Dat was het aandachtsgebied van Jos van Gennip. In Nuenen zet hij als 'jong menneke' de eerste stappen op politiek-maatschappelijk gebied. Het zijn de kenmerkende zandgronden van Brabant waar boeren, wevers en sigarenmakers zich ontworstelen aan de armoede. Emancipatie, ontwikkeling en kansen. De regio Zuid-oost-Brabant, al vele decennia laverend tussen remmende voor-sprong en versnellende achterstand. Deze metafoor blijkt voor Van Gennip hanteerbaar, toepasbaar en inspirerend op de vele plaatsen waar hij actief zou worden. Osorno in midden-Chili is de plek waar hij met paters kapucijnen sprak, nadacht en handelde over het Chili na Pinochet. Geen revolutie, staatsgreep of nieuwe dictatuur, maar een samenleving gebaseerd op waarden met plek voor iedereen. Nuenen en Osorno staan dan voor vele andere locaties, waar Van Gennip zijn voetstappen zou zetten en, nog belangrijker, zou nalaten.

De lijnen van Brabantse zandgronden naar Chili en Borneo

Aukje van Roessel, inderdaad dochter van die andere, Nol, van Roessel uit Helmond, heeft aan de hand van vele interviews met hoofdpersoon Jos van Gennip haar boek geschreven. *Omzien met Jos van Gennip*. Ze laat zien dat er geen 600 pagina's nodig zijn om een goed beeld van iemand te schetsen. Een persoon, die velen in Nuenen nog kennen, maar die zijn sporen juist buiten ons dorp verdiend heeft. De zoveelste boerenzoon die toch geen priester werd, maar een andere kant opging. Natuurlijk was ook voor hem, na de paters Augustijnen in Eindhoven, de katholieke universiteit in Nijmegen een logische volgende stap. Daar komt hij beslissende mensen en, belangrijker, bepalende onderwerpen tegen die hij zijn leven lang zal volgen, invullen, verder brengen en, waar mogelijk, helpen oplossen. Het gaat over het recht voor

alle mensen een goed leven te hebben, waar vrijheid, voldoende eten, onderwijs en gezondheid belangrijk zijn. In het zich emanciperende Brabant, maar verder. Van Gennip heeft de lijnen van het zich ontwikkelende en ontwikkelde Zuidoost-Brabant voortgezet. In Indonesië, Chili, Afrika, Midden- en Oost-Europa. Onderwijs, landbouw, ontwikkeling en andere elementaire levensbehoeften vinden, eerst via de missionarissen en later via overheden, maatschappelijke organisaties en ondernemingen hun weg. Zeker zijn daar politieke bolwerken als Den Haag, Brussel en Washington voor nodig, maar nooit als enige. Van Gennip is ondanks zijn vele decennia in Den Haag ook altijd de man geweest die ziet dat bijna alles buiten deze machtscentra gebeurt. „En wanneer je met je gezicht naar Den Haag gericht staat, sta je met je rug naar de samenleving”, zei van Gennip dan. Een bijeenkomst met politici en vele andere mensen

rondom het denken van de katholiek leidsman Herman Schaepman was ook daarom in Tubbergen, Twente.

En ja, zo kom je in de buitengebieden van Bombay, Borneo en Brazilië.

Van Roessel, oud-journalist van *Brabant Pers*, *Volkskrant*, *NRC* en *De Groene Amsterdammer*, neemt de lezer mee langs de maatschappelijke, politieke en andere hoogtepunten van Van Gennip. Van zijn inzet voor de missionarissen tot het zijn van topambtenaar. Maar was het ambtelijke ministerie van Buitenlandse zaken nu wel zo'n relaxte omgeving? Voor Van Gennip niet altijd, want buiten de formele lijntjes liggen de problemen en ook vaak de oplossingen. Daar leven de mensen, ver weg van de beleidsmakers en de officiële instanties. Daar wilde hij zijn rol spelen.

Socires als hobby en platform

Soms, laat de auteur ook doorklinken, voelde Van Gennip zich een executeur testamentair, die het licht mocht uitdoen. In zijn periode was sprake van het laatste echte verzuilde decennium van de katholieke hoogtijdagen. Melancholisch kan hij dan praten over vroeger. Is dat terecht? Is dat een juiste constatering? „Keuzes kunnen niet geïnspireerd zijn door heimwee naar het verleden”, zegt hijzelf. Of was hij juist een man van de transitie, een persoon die de verbinding is tussen die anderhalve eeuw katholieke emancipatie en vooruitgang aan de ene kant en de moderne tijd aan de andere kant? En had hij diezelfde rol niet in de politieke arena van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA en de senaat, waar hij zijn idealen naar de politiek kon vertalen? Veel van zijn ervaringen, inzichten en activiteiten werden hergebruikt, opnieuw toegepast elders in de wereld.

Kort gezegd: de ontwikkelingen in Brabant, Chili, en Midden- en Oost-Europa zijn ook weer vergelijkbaar.

Stabiel bestuur, vrijheid van denken en doen, ondernemingen en handel als basis voor welzijn en vooruitgang. De idealist uit dat dorp van Van Gogh, was hierin ook altijd een realist overzee. Na zijn pensionering ging Van Gennip niet golfen, postzegels verzamelen of andere hobby's uitvoeren, maar hij richtte Socires op. Een maatschappelijke denktank die religie, politiek, samenleving, verantwoord ondernemen zou gaan combineren. Of was het toch een hobby? Want al zijn activiteiten die hij belangrijk vindt komen hierin terug. Het ging weer over landbouw, voedsel, onderwijs en Rijnlands ondernemen; voortkomend uit het denken en voelen van mensen in de onderstroom. Ondertussen zette hij zich als voorzitter van het *Katholiek Documentatie-Centrum* in Nijmegen in voor het bewaren en doorgeven van die aloude kennis van die maatschappelijke katholieke organisaties. Niet omdat hij eindeloos veel spullen wilde bewaren, maar omdat het waardevol hulpmateriaal is; *Omzien* en vooruitkijken.

Nuenen, Echternach, Rome

Het is in al deze jaren dat ik vaak getuige mocht zijn van zijn onvermoeibare lezen, schrijven, denken en acties. Binnen het CDA, maar ook vijftien jaar als bestuurder van zijn denktank Socires. Ik herinner me nog dat ik met Van Gennip in Slowakije was waar die nieuwe tijd nog moest komen.

Via Socires bespraken we de nieuwe mogelijkheden, ontwikkelingen en andere gedachten met mensen die pas kort daarvoor de echte vrijheid kregen. Ik was met Van Gennip bij eindeloos veel congressen, seminars, lezingen en andere bijeenkomsten. Maar het meest echt is hij wanneer we met carnavalsmaandag in Nuenen, in de tent 'mi de meziekkes' bij elkaar zijn. In Nuenen waar het voor hem allemaal begon en dat hij nooit verloochende. In het boek speelt Van Gennip de hoofdrol met alle groten der aarde. Met Johannes Paulus II, Ruud Lubbers, Jan Peter Balkenende, Jan Pronk en buitenlandse leiders van Soeharto tot christendemocratische leiders in Europa. Natuurlijk is dat mooi voor een boerenzoon van de Broekdijk.

Maar veel mooier zijn die vele duizenden andere mensen, ontmoetingen die minder de voorpagina's van kranten haalden, halen en zullen halen. De mensen die vaak het echte werk doen, die dichterbij het handwerk van missionarissen staan. De mensen die in zekere zin de microkosmos vormen om het macroverhaal te doen slagen. En ja, dat ging niet altijd makkelijk. Echternach is nooit ver weg. Worstelen. Zoeken, En weer vooruitgaan, waar onze westerse bril en bekende vingertje ons ook nog wel eens in de weg zitten. En ja, dan is uiteindelijk richting belangrijker dan tempo. Haast je langzaam. Ondanks de secularisering en ontkerkelijking, ademen het boek en Van Gennips inzichten het katholieke uit.

Voor hem zijn dan de encyclieken, oproepen en richtlijnen vanuit het katholiek sociaal denken, van belang. De encycliek *Laudato Si* van paus Franciscus over het bewaren van onze aarde als rentmeester heeft geleid tot een grote alliantie van mensen en organisaties aan de Radboud Universiteit in Nijmegen; waar zoveel voor Van Gennip begon. Zijn Socires, maar meer nog Van Gennip zelf, was hier de drijvende kracht.

Omzien is ook vooruitkijken

Van het opkomend Nuenen in nu Brainportregio Eindhoven tot vele plaatsen in de wereld, waar mensen een samenleving beter, sterker, warmer willen maken. En als Van Gennip dan weer eens iets organiseerde, deed, ontwikkelde op een afgelegen plek, dorp, nederzetting in een land en mensen zich afvroegen: „Waarom daar en niet in Amsterdam, Brussel of Jakarta”, zei Jos treffend: „Maria is ook niet verschenen in Parijs, maar in Lourdes.” „Het is het kleine niet te vatten dat het grote overwint”, zoals de Brabantse zanger Guus Meeuwis zingt. Daarom zit echte erkenning nagenoeg altijd meer in minder dan in meer.

Jos van Gennip. Zijn engagement voor mensen, in welke situatie ook, is bijzonder. Een sjouwer, die anderen beter maakt, die anderen kan en durft te laten scoren en die anderen helpt. Voornamelijk achter de schermen. Meer een middenvelder dan een spits. En dan ga je langer mee; zeker in de politieke arena met zijn dagkoersen, die de lange lijnen veronachtzaamt. Is dit boek volledig? Nooit. Wel zet het boek aan tot meer lezen over alle onderwerpen, organisaties en idealen waar Van Gennip zich voor ingezet heeft. Dit boek als richtingaanwijzer voor betrokkenheid met de onderstroom in de samenleving. Het boek *Omzien* is juist ook voor de toekomst. Misschien moeten de meeste gedachten van Van Gennip nog aan de man gebracht worden... Vincent van Gogh heeft tijdens zijn leven maar één schilderij verkocht. De erkenning kwam daarna.

Frank van den Heuvel,
Nuenense Hagenaar,
oud-bestuurslid Socires

Broekdijk 9, het ouderlijk huis van Jos van Gennip [foto: Louis Bressers, 2008]